

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Länsstrategi för jämställdhetsintegrering

En strategi för samtliga jämställdhetspolitiska delmål 2024–2027

Diariennr: 800-3586-2023

Förord

För drygt 100 år sedan var Sverige ett av Europas fattigaste länder. Missväxt, hunger och pandemi, orsakad av spanska sjukan gjorde att 20 procent av Sveriges befolkning i arbetsför ålder emigrerade till USA. Kvinnor saknade rösträtt och männens vilja att dela med sig av makten var låg.

Vad har hänt sedan dess? Vad är det som har gjort att Sverige har gått från ett utvecklingsland till att bli en av världens starkaste demokratier? Historiker och genusvetare menar att det finns två huvudorsaker till den remarkabla jämställdhetsresan:

- 1) Politiker som var framåtsträvare då de visade politiskt mod och vågade fatta beslut som var obekväma under deras egen livstid (top-down)
- 2) En kritisk massa (av framför allt kvinnor) som krävde förändring och hade en folkbildningsrörelse i ryggen (bottom-up).

De faktorerna har bidragit till Sveriges jämställdhetsutveckling genom minst tre vågor av feminism. Båda krafterna behövs även i nutiden och framtiden. I länets arbete med jämställdhetsstrategin behövs både mod, handlingskraft och förändringsvilja. Det krävs samhandling mellan beslutsfattare och civilsamhälle samt att skapa strukturer för detta.

Denna strategi pekar ut en gemensam viljeinriktning och siktar in sig på de största ojämställdhetsproblemen i länet. Prioriteringarna i strategin har tagits fram i samverkan med länets aktörer. Länsstyrelsen har i dialoger lyssnat in länets behov av så kallade problemområden som kräver samhandling för att lösa. Det vill säga jämställdhetsutmaningar som ingen organisation kan lösa själv, och där vi beroende av varandra för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Jämställdhetsintegreringen bygger på att respektive organisation ska integrera frågorna i sin egen styrning. Denna strategi ska också gå hand i hand med och stötta andra länsstrategier som exempelvis den regionala utvecklingsstrategin.

Min förhoppning är att strategin ska bli ett användbart verktyg som bidrar till att vi målmedvetet och tillsammans agerar för att skapa ett jämställt samhälle.

Jag vill också passa på att framföra ett stort tack till alla som har medverkat i dialogerna som lett fram till denna strategi.

UNDERSKRIFT LH.

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
SAMMANFATTNING	4
1 INLEDNING	5
2 SYFTE OCH MÅL	6
3 ATT ANSLUTA SIG TILL STRATEGIN	7
4 IMPLEMENTERING FÖR ETT HÅLLBART JÄMSTÄLLDHETSARBETE	8
5 PERSPEKTIV OCH UTGÅNGSPUNKTER	9
6 IDENTIFIERADE PROBLEMOMRÅDEN	11
7 VI NÅR MÅLEN TILLSAMMANS	14
7.1 ETT RÅD FÖR SOCIAL HÅLLBARHET	14
7.2 SAMHANDLING BEHÖVS FÖR ATT NÅ MÅLEN	14
8 UPPFÖLJNING	17
BAKGRUND: OMVÄRLDSANALYS OCH NULÄGESBESKRIVNING AV JÄMSTÄLLDHETEN I VÄSTMANLAND	19
8.1 TRENDER I OMVÄRLDEN	19
8.2 ÖGONBLICKSBILD AV DET NATIONELLA JÄMSTÄLLDHETSLÄGET	21
8.3 ETT (O)JÄMSTÄLLT VÄSTMANLAND	23
8.4 SOCIOEKONOMISKA BERÄKNINGAR FÖR VÄSTMANLANDS LÄN	26
8.5 VINSTER MED ATT ARBETA FÖREBYGGANDE	27
BILAGA 1 – PROBLEMLÖSNINGSKEDJA	29

Sammanfattning

Det här är den tredje i raden av länsstrategier för jämställdhetsintegrering och den femte för mäns våld mot kvinnor. Den vänder sig till länets kommuner, statliga myndigheter, näringsliv, Region, civilsamhälle. Lärdomarna har varit många och flera av länets organisationer har redan ett pågående kvalitativt jämställdhetsarbete. Strategin syftar till att bygga vidare på dessa för att de jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet.

Regeringen konstaterade 2016 i en rapport att jämställdhetsutvecklingen gått framåt inom många områden, men oroade sig samtidigt för att utvecklingen inom andra områden avstannat eller till och med gått bakåt.¹ De jämställdhetspolitiska målen är långt ifrån uppnådda – kvinnor och män har ännu inte samma makt att forma samhället och sina egna liv.

I samband med framtagandet har Länsstyrelsen genomfört en rad dialogsamtal och omvärldsanalyser med länets aktörer samt samlat in data om ojämställdhetsproblemen. Vi kan exempelvis konstatera att kostnaden för könsbaserat våld, mäns våld mot kvinnor, i länet uppskattas till cirka 2,6 miljarder kronor årligen². Samtidigt är det tydligt genom olika socioekonomiska beräkningar på förebyggande arbete att varje investerad krona ger mångfaldigt tillbaka.³

Sammantaget har vi identifierat femton stora problemområden i Västmanland i framtagningsprocessen av denna strategi. Centralt i strategin är att få länets aktörer att prioritera samma problemområden och samhandla för att få större genomslagskraft i arbetet. För att möjliggöra detta och för att jämställdhetsmålen ska få genomslag i länet får Rådet för social hållbarhet viktig roll i den strategiska ledningen av strategin.

Alla organisationer som vill kan ansluta sig till strategin. Den som väljer att ansluta sig kan få både operativt och strategiskt stöd från Länsstyrelsen. Stödet anpassas efter behov och kan vara både generellt och riktat. Den organisation som ansluter sig åtar sig att arbeta med måluppfyllnad inom något av de identifierade problemområden som beskrivs i strategin.

¹ En sammanfattning av rapporten Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10)

² The costs of gender-based violence in the European Union (EIGE 2021; EIGE 2014)

³ Smart ekonomi! Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning (Sveriges Kommuner och Landsting, 2013); Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? (Stockholms länsstyrelse 2020:24)

1 Inledning

Huvudmålet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga strategi som riksdag och regering valt för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv, fria från våld. Eftersom jämställdhet mellan kvinnor och män skapas där ordinarie beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas måste jämställdhet finnas med i och beaktas i det dagliga arbetet.

Länsstyrelsen fick 2023 i uppdrag av regeringen att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering som gör att de jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet. De tidigare länsstrategierna gällde 2014 – 2016, med förlängning till 2017 samt 2018 - 2020 med förlängning till 2023. Inom delmål sex i jämställdhetspolitiken ”mäns våld mot kvinnor” har Länsstyrelsen haft ett regeringsuppdrag och samordningsansvar i drygt 20 år där strategier och åtgärdsprogram utvecklats löpande i samverkan med länets aktörer.

Den tidigare styrningen av Sveriges jämställdhetspolitik har fått kritik för att vara fragmenterad. Länsstyrelserna har fått separata uppdrag att ta fram en strategi för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och en länsstrategi för jämställdhetsintegrering. De två olika strategierna har dessutom haft olika periodicitet. Många uppdrag, inte minst till länsstyrelserna har öronmärkts och enbart riktats till delmål sex (mäns våld mot kvinnor ska upphöra) trots att alla sex delmål är tätt sammanflätade. Mot bakgrund av detta för Länsstyrelsen nu ihop de två strategierna till en gemensam där samtliga sex politiska delmål ingår.

Den nya länsstrategin för jämställdhetsintegrering 2024 – 2027 tar avstamp i de tidigare strategierna för att beskriva hur vägen fram till och med 2027 ska se ut.

2 Syfte och mål

Syftet med strategin är att samla länets aktörer kring en gemensam viljeinriktning för att hantera de jämställdhetsutmaningar som finns i länet och därmed närma sig det övergripande målet: att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Mer specifika, nedbrutna mål för länets arbete omhändertas i avsnitt ”Vi når målen tillsammans”.

Målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det övergripande målet delas in i sex delmål:

- 1 **En jämn fördelning av makt och inflytande.** Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- 2 **Ekonomisk jämställdhet.** Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- 3 **Jämställd utbildning.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- 4 **Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.** Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- 5 **Jämställd hälsa.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättning för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- 6 **Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

3 Att ansluta sig till strategin

Att ansluta sig till strategin innebär att anta en viljeinriktning och att aktivt arbeta för att bidra till strategins måluppfyllnad. Vid en anslutning åtar sig organisationen att arbeta med ett eller flera av de problemområden som finns i länet som en del av sin ordinarie verksamhet. Det kan i praktiken innebära att vidareutveckla redan befintligt arbete, men också att utveckla något helt nytt. Målen i problemområdena tas fram i samverkan med berörda parter.

Den organisation som väljer att ansluta sig kan få både operativt och strategiskt stöd från Länsstyrelsen. Stödet anpassas efter behov och kan vara både generellt och riktat. Exempelvis att delta i något av Länsstyrelsens nätverk, få kunskapspåfyllnad, utbildningar, stöd till samverkan, processledning med mera.

Strategin vänder sig till kommuner, statliga myndigheter, näringsliv, Region, civilsamhälle. Alla organisationer som vill kan ansluta sig till strategin. I samband med anslutning:

- Genomförs ett samtal om nuläge och behov utifrån det problemområden organisationen vill arbeta med.
- Utses en ansvarig kontaktperson som också förväntas bidra med lägesbild och uppföljningen av arbetet framgent.

För den organisation som vill göra mer än bara ansluta sig finns det möjlighet att ta ett större ansvar och ägarskap för ett eller flera av problemområden. Ägarskapet innebär att vara sammankallande och hålla ihop arbetet inom ett problemområde.

Har du funderingar om anslutning eller vill du ansluta er organisation?
Kontakta Länsstyrelsen på: socialhallbarhet.vastmanland@lansstyrelsen.se

Skriv i ämnesraden: Jämställdhetsstrategi

4 Implementering för ett hållbart jämställdhetsarbete

Det finns vissa framgångsfaktorer för implementering som är relevanta för arbetet med jämställdhetsintegrering att lyfta fram redan nu. De bygger på forskning om implementering och lärdomar från tidigare strategiarbete. De framgångsfaktorer som är av störst vikt för att länets aktörer ska lyckas nå målen med strategin är framför allt:

- 1) Kunskap
- 2) Drivkrafter som vilja, motivation, vinster och prioriteringar
- 3) Förutsättningar

Vitalt är att organisationerna har **kunskap** och förståelse för vilka som är de bakomliggande ojämställdhetsproblemen, erkänner dem och förstår vilka åtgärder som behöver vidtas. Vidare behöver organisationerna rustas med kunskaper i arbetssätt och metoder i jämställdhetsintegrering.

Det krävs **drivkrafter** som gör att chefer, politiker och ledare ser vinsterna med att jobba med jämställdhetsintegrering. Viljan och motivationen att förändra är avgörande. Om frågan är prioriterad ökar också sannolikheten att den integreras i styrning och uppföljning. Att jämställdhetsarbetet uppfattas som viktigt från beslutsfattare eller ledning kan ibland påverka medarbetare och chefer positivt och öka viljan till förändring.

De som ska förändra sitt arbetssätt måste också ges **förutsättningar** att kunna göra det. Det innebär att organisatoriska förutsättningar som tillräckliga resurser, tid, utrymme och mandat måste finnas på plats. Det kräver i sin tur aktivt ägarskap, effektiv styrning samt en lärande och främjande organisation.⁴ Implementeringsforskning visar även på vikten av att ha ett team som stöttar implementeringen, handledning och stöd i genomförandet samt att följa upp processerna genom feedback samt kontinuerlig utvärdering.⁵

⁴ Lundquist 1993, Sjöberg Forssberg 2016 och 2022

⁵ Från nyhet till vardagsnytta – om implementeringens mödosamma konst ([Från nyhet till vardagsnytta. Om implementeringens mödosamma konst. \(folkhalsomyndigheten.se\)](#))

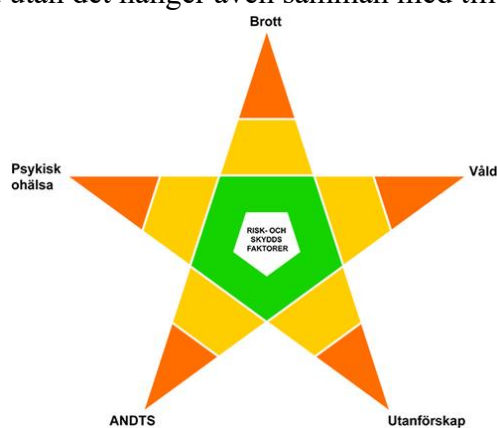
5 Perspektiv och utgångspunkter

I tidigare länsstrategier har problemformuleringarna utgått från de sex jämställdhetspolitiska delmålen. I perioder har även strukturerna och organiseringen av arbetet följt den indelningsgrunden. Som nämnts tidigare har delmål sex (att bekämpa mäns våld mot kvinnor) och jämställdhetsintegrering haft två separata strategier och separata nätverk. Men de sex delmålen är i realiteten tätt sammanflätade och kräver därför delmålsövergripande strategier.

Några exempel på kopplingarna mellan delmålen är att kvinnor som är våldsutsatta (delmål sex) har mycket högre sjukfrånvaro (delmål fem). Sexuella trakasserier leder till högre sjukfrånvaro. Våldsutsatta kvinnor byter arbetsplats oftare och det påverkar deras ekonomi (delmål två) negativt. Män tar lån i kvinnors namn vilket medför att kvinnorna blir skuldbelastade. Ibland betalar myndigheter ut hela bidraget, avsett för hushållet, enbart till mannens konto i en heterosexuell relation, vilket leder till att kvinnor inte kan kontrollera sina egna pengar. Ekonomiskt utsatta kvinnor kan inte skilja sig och "tvingas" stanna kvar i våldsamma relationer – vilket också påverkar hälsan negativt. Kvinnor som utsätts för förtryck/hedersförtryck har låg egenmakt och kan/får heller inte engagera sig politiskt eller i föreningslivet.

På samma sätt finns överlappningar mellan målen inom jämställdhetspolitiken och andra politikområden inom hela området social hållbarhet. Exempelvis mellan jämställdhet, droganvändning, psykisk ohälsa, suicid, och kriminalitet.

På ett djupare plan så går överlappningarna att (delvis) förklara genom en modell som kallas "preventionsstjärnan". Den gestaltar att många av de problemutfall som olika aktörer arbetar med har liknande eller samma bakomliggande risk- och skyddsfaktorer. Riskfaktorn toxisk eller destruktiv maskulinitet hänger inte bara ihop med attityder till jämställdhet och våld utan det hänger även samman med till exempel egen hälsa, alkoholkonsumtion, attityder till klimatomställning, riskbeteende i arbetslivet och bilkörning. Det finns kort och gott flera gemensamma risk- och skyddsfaktorer eller bakomliggande orsaker till många av de problemutfall som finns i länet inom flera områden. Nyttan av denna kunskap visar sig tydligast i utformandet av tidiga och

breda förebyggande insatser⁶ och kommer vara verkningsfull i den framtida konkretiseringen av strategin.

Våld är den yttersta konsekvensen av ett ojämställt samhälle. En förenklad analys skulle säga att ”vid ett misslyckande med måluppfyllelse inom delmål ett-fem i jämställdhetspolitiken så blir konsekvenserna även ett misslyckande med delmål sex”. Det visar på vikten av att jämställdhetsintegrera delmål ett-fem med ett våldsförebyggande arbete. Våld är en medveten handling för att skapa eller upprätthålla makt och dominans i en relation. En person föds inte som våldsutövare, utan blir det i samspel med den tid och sammanhang den växer upp i. Det finns risk- och skyddsfaktorer som påverkar sannolikheten att senare utöva våld, men dessa måste alltid förstås i relation till makt och genus.

Alltid kön, men inte bara kön. Kön är alltid centralt vid insamlande av fakta och statistik för att kunna göra könskonsekvensanalyser och förstå jämställdhetsproblematiken. Enligt statistikförordningen⁷ ska all offentlig statistik i Sverige vara könsuppdelad. Ett maktperspektiv bör också alltid finnas med i analysdelen. När det finns statistik och kvalitativa faktaunderlag som tar upp andra maktordningar/diskrimineringsgrunder⁸ så ska de också inkluderas i analyserna. Det kan handla om etnicitet, funktionsnedsättning, hudfärg, sexualitet, religion, könsöverskridande identitet, ålder och så vidare.

Perspektivträngsel visavi perspektivumgänge. När arbetsgivare i länet fått frågan om varför de inte arbetar med jämställdhet är ett återkommande svar ”på grund av perspektivträngsel”. Ett antagande kan vara att svaren handlar om att andra perspektiv ansetts vara viktigare och att jämställdhet, mänskliga rättigheter, barns rättigheter med mera har trängts undan. Både Agenda 2030 och FN:s mänskliga rättigheter anger att målen är odelbara. Det vill säga att perspektiv, grupper och mål inte får sättas mot varandra. Det är därför av vikt att i stället prata om perspektivtäthet eller perspektivumgänge. Alla perspektiv ska få plats och umgås med varandra. Det leder till ett mer effektivt arbete och en ökad livskvalitet för enskilda individer.

⁶ Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? (RISE rapport 2022:34)

⁷ Statistikförordningen (2001:100) §14

⁸ Diskrimineringslagen (2008:567)

6 Identifierade problemområden

Vi har identifierat ett antal potentiella problemområden i dialoger länets aktörer. Vi har tagit hänsyn till fakta, forskning och statistik om ojämställdhet. Slutligen har vi vägt in de trender som länets aktörer har sett i sina omvärldsanalyser. Noterbart är att inom många av dessa områden görs redan saker och då kan det handla om att utveckla eller sprida redan fungerande arbete.

Till att börja med finns det ett par övergripande eller generella utmaningar som påverkar möjligheten att de jämställdhetspolitiska delmålen ska få genomslag i länet. Det handlar om strukturella och organisatoriska hinder som exempelvis brister eller utmaningar i:

- Ledning och styrning
- Kunskap och kompetens
- Kommunikation
- Metodval för att lösa problem
- Implementeringsprocess
- Resursfördelning och kapacitet
- Uppföljning och utvärdering

Nedan följer en kortfattad och övergripande beskrivning av de olika identifierade problemområdena. Det finns ingen inbördes ordning eller hierarki mellan dem. Problemområdena berör de nationella delmålen på olika sätt och i olika utsträckning.

- 1 **Könssegregerade utbildnings- och yrkesval.** Killars och tjejers val av utbildning och yrke hänger ihop med normer och förväntningar kopplade till kön. Segregerade utbildnings- och yrkesval bidrar till ekonomisk ojämställdhet. Västmanland är ett tekniskt orienterat län där män i stor utsträckning arbetar inom en relativt sett högavlönad teknikbransch medan kvinnor oftare arbetar i omsorgsyren vilket innebär lägre löner.
- 2 **Ojämställdhet inom arbetslivet.** Kvinnor och män drabbas olika av ett ojämnt arbetsliv. Kvinnodominerade arbetsplatser har ofta lägre löner, högre stressrelaterade sjuktal och sämre arbetsmiljövillkor. På mansdominerade arbetsplatser som präglas av en machokultur påverkas exempelvis möjligheten till föräldrauttag eller den fysiska och psykiska tryggheten för både kvinnor och män på arbetsplatsen.
- 3 **Destruktiva maskulinitetsnormer** är en grundläggande orsaksförklaring till det ojämställda samhället. Kunskapen om maskulinitetsnormerna är grundläggande för att förstå exempelvis mäns våld, omsorgsbrist, fysisk och psykisk ohälsa, ensamhet, hot och hat m.m. En utmaning för länet är att integrera och applicera dessa kunskaper i det dagliga arbetet i olika typer av strategiska och praktiska insatser.

-
- 4 **Hot och hat mot politiker, journalister och tjänstepersoner.** Våld eller hot om våld som riktas mot förtroendevalda, organisationer eller personer som driver rättvisefrågor påverkar våra demokratiska institutioner i samhället. Problemet drabbar kvinnor i större utsträckning samtidigt som män oftare står för utövandet.
 - 5 **Utrikesfödda kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden** har sämre förutsättningar att etablera sig i arbetslivet jämfört med män. Det leder i sin tur till sämre ekonomi, mindre egenmakt och sämre livskvalitet.
 - 6 **Det saknas ett genusperspektiv i länets totalförsvarsfrågor.** Kvinnor och barn drabbas hårdare vid kris och krig. Något som delvis kan förklaras av att det finns en bristande kunskap om jämställdhet och genusperspektiv i hanteringen av totalförsvarsfrågor.
 - 7 **Klimat, miljö och jämställdhet.** Klimatförändringar är globala och lokala. Konsekvenserna är störst för kvinnor och barn, samtidigt som män orsakar de största ekologiska fotavtrycken. Integrering av jämställdhet och genusperspektiv i omställningsarbetet är nödvändigt för att långsiktigt lyckas med både klimat och jämställdhet. Jämställdhet och klimatomställning har exempelvis överlappande målgrupper eftersom det finns en korrelation mellan att vara negativt inställd till jämställdhet och klimatiförnekare.
 - 8 **Upptäckt, skydd och stöd till våldsutsatta barn.** Barn får idag inte tillräckligt stöd och skydd utifrån egen våldsutsatthet och upplevelse av våld i hemmet. Det finns behov av att uppmärksamma och upptäcka barns våldsutsatthet, utveckla och integrera barnsättsperspektiv i stöd och skyddsinsatser för våldsutsatta, samt att ge barn skydd och stöd deras enskilda behov.
 - 9 **Att upptäcka våld.** Genom att rutinmässigt ställa frågan om våld ökar möjligheten att fler våldsutsatta och våldsutövare vågar berätta och ta emot stöd och hjälp. Upptäckten av våld sker i dagsläget, men inte i tillräckligt stor utsträckning. Det finns behov av att öka implementeringen av rutiner och arbetssätt att ställa fråga om våld både utifrån ett arbetsgivarperspektiv (som riktas till medarbetare) såväl som utifrån ett verksamhetsperspektiv (som riktas till klienter) i länets organisationer.
 - 10 **Särskilt utsatta grupper** såsom HBTQI, äldre, funktionsnedsatta, barn och unga personer i missbruk löper en högre risk att utsättas för våld. Otillräcklig kunskap hindrar målgruppsanpassat arbete för att upptäcka våldsutsatta, tillgängliggöra information och stödinsatser, bemötande och möjligheten till rätt hjälp.
 - 11 **Systematiskt och strukturerat arbete med våldsutövare.** Det saknas systematik och arbetssätt i arbetet med unga och vuxna våldsutövare. Det finns behov av att utveckla arbetet med att upptäcka, särskilt arbetet med tidig upptäckt, samt bemöta och erbjuda återfallsförebyggande insatser för våldsutövare.

-
- 12 Hedersrelaterat våld och förtryck.** Det saknas metoder och arbete för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns behov av att utveckla länsövergripande strukturer för att upptäcka och identifiera hedersrelaterade ärenden, genomföra riskbedömningar, erbjuda stödinsatser och skyddsåtgärder.
- 13 Män köper kvinnors kroppar för sexuella ändamål.** Antalet aktörer som är med och bidrar till upptäckt är begränsad och ojämnt fördelat i länet. Det finns behov att utveckla samverkan och ansvarsfördelning inom hela länet för att öka upptäckt av sexköpare, människohandel för sexuell exploatering och människor som lever i prostitution.
- 14 Våldsförebyggande arbetet med barn och unga.** Omfattningen av ett brett och tidigt våldsförebyggande arbete är begränsat i länet, vilket medför att alla barn och unga inte möts av ett våldsförebyggande arbete. Det finns även utmaningar i att få till ett systematiskt, strukturerat och kunskapsbaserat våldsförebyggande arbete, som är långsiktigt hållbart.
- 15 Artificiell intelligens, porrindustrin och digitalisering.** Exploatering av kvinnokroppar, människohandel för sexuell exploatering och sexualisering av våld är ett globalt problem som även finns i Västmanland. Problemområdet utgår ifrån trender i samhället där det i dagsläget inte går att se alla effekter fullt ut. Det kan exempelvis handla om attityder till samtycke, jämställdhet, att kritiskt kunna reflektera över pornografi och själv kunna forma sin sexualitet.

7 Vi når målen tillsammans

För att åstadkomma förändring i det samhällsproblem ojämställdheten utgör, där flera samhällssektorer berörs, krävs att aktörer med olika ansvarsområden samverkar och tillsammans bidrar, stöttar och kompletterar varandras insatser. Ojämställdheten är ett komplext problem som kräver hög kompetens, samverkan och förståelse för problemen. Att ha gemensamma problembeskrivningar, mål och en tydlig väg framåt blir därför av stor vikt för ett framgångsrikt arbete.

7.1 Ett råd för social hållbarhet

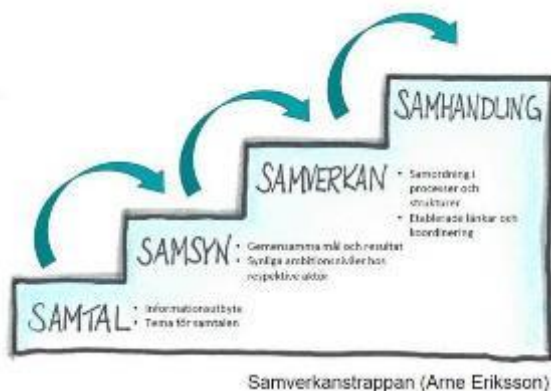
Styrningen av sociala hållbarhetsfrågor är komplex och spänner från globalt till lokalt. Globalt finns övergripande mål för Agenda 2030 och konventioner i mänskliga rättigheter, nationellt finns kopplingar till ett tiotal politikområden enbart inom social hållbarhet och på den regionala nivån ska strategin leda till en jämställd invånarservice för flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära.

Nuvarande landshövding, Johan Sterte, har ombildat det tidigare Jämställdhetsrådet till ett råd för social hållbarhet. Det består av länets högsta beslutsfattare och är en samverkansarena för att samordna olika samhällsintressen, prioritera arbetet och att ge en långsiktig strategisk ledning i utvecklingsfrågor. Rådet behandlar frågor inom brottsförebyggande, folkhälsa, integration, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Rådets sammansättning ska skapa förutsättningar för sektorsövergripande samverkan och samsyn som i sin tur leder till samhällsutveckling. Strategin ska vara en del i underlaget till rådets strategiska arbete och beslut.

Rådet för social hållbarhet får en viktig uppgift i att göra aktualitetsprövningar, ge strategisk ledning och stödja i prioriteringar av problemområden.

7.2 Samhandling behövs för att nå målen

För att länet ska kunna nå länsstrategins målsättningar behövs samverkan ske på flera olika nivåer samtidigt.

Högst upp i trappan finns samhandling som innebär att länets aktörer agerar vi tillsammans för att hantera ett problemområde. Aktörer agerar mot gemensamma mål både oberoende av varandra och i samverkan med varandra utifrån beslut som gynnar det gemensamma.

Ägarskapet för ett problemområde behöver fördelas på olika aktörer i länet för att använda resurserna på ett effektivt sätt, men också utifrån förutsättningar och

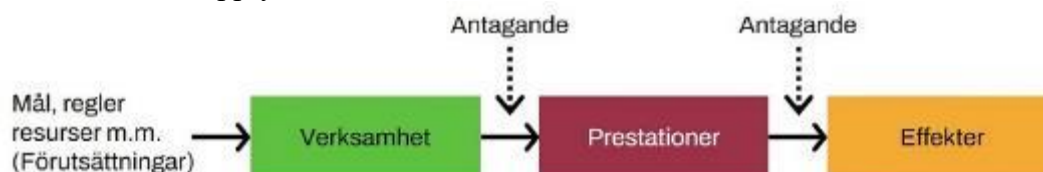
möjligheter. Länsstyrelsen kan ansvara för ägarskapet inom några av de problemområden som identifierats, samtidigt som andra aktörer kan bära ansvaret för andra. Problemområden kan tillkomma och arbetas olika intensivt med under strategiperioden.

Att ta sig an ett problemområde genom samhandling behöver initialt en fördjupad analys av bakomliggande orsaker till problemet och dess effekter. Problembeskrivningen blir sedan utgångspunkten för att formulera mål och stegen som behöver tas för att nå målet. För detta använder sig Länsstyrelsen av Ekonomistyrningsverkets modell för styrning i form en effektkedja.⁹ En effektkedja eller problemlösningskedja är en metod för att på ett logiskt sätt beskriva hur förändringen ska ske och således hur målen ska uppnås. Eller med andra ord en teoretisk modell för att beskriva sambandet mellan problem, aktiviteter, förväntade resultat och effekter. Den lägger också grunden för uppföljning och utvärdering.

7.2.1 Effektkedja per problemområde

En effektkedja eller problemlösningskedja bygger på att det finns ett samband mellan problemet som ska lösas, aktiviteter, verksamhet, prestationer, resultat, effekter och till sist måluppfyllnad. Effekterna är ofta flera och sammanhängande. En prestationsbaserad effekt är en förutsättning för att nästa sak ska hända, exempelvis resultateffekt. Däremellan görs antaganden, som bygger på fakta eller resonemang, om att prestationen hänger ihop med den önskade effekten.

För varje problemområde som beskrivs i strategin görs som sagt en fördjupad analys och problembeskrivning som grund för att sedan kunna göra en effektkedja. Logiken ska gå att följa åt båda hållen. Du ska kunna börja i bakomliggande problem och aktiviteterna och se att de leder till målet, men även tvärtom att börja i målen och backa ner till aktiviteterna och bakomliggande problem. Denna logik säkerställer att verksamheten gör rätt saker som leder till resultat och måluppfyllelse.

Läs mer om modellen i bilaga 1

⁹ <https://forum.esv.se/styrning/resultatstyrning/resultatredovisning/verksamhetslogik/#anchor-0>
se även bilaga

7.2.2 Exempel på effektkedja

Effektkedjan nedan belyser övergripande utmaningar som berör samtliga problemområden och handlar om organisatoriska och strukturella hinder som står i vägen för att jämställdhetspolitiken ska få genomslag

Problem Jämställdhetsintegrering får svagt genomslag lokalt, regionalt eller nationellt	Resurser/verksamhet Vilka resurser finns? Vilket stöd kan erbjudas?	Prestation Hur ska organisationerna rustas för att klara av arbetet?	Effekt 1 Prestationerna leder till....	Effekt 2 Som i sin tur leder till...	Slutmål De nationella jämställdhetspolitiska målen
• Bristande ägandeskap • Analyser • Kunskap • Metoder och arbetssätt • Motivation • Förutsättningar • Resurser • Genusblindhet • Perspektivträngsel • Etc...	• Strategutbildning • Befintliga nätverk • Fortlöpande uppföljning • Anslutningsmodell med åtaganden • Råd för social hållbarhet som fatta inriktningsbeslut • Erbjuder konkret stöd till organisationer • Könsuppdelad statistik och lägesbilder • Implementeringskunskap • Forskningsbaserade metoder och arbetssätt	• Kunskap om hur jämställdhetsintegrering fungerar i styrning och ledning • Stärkt "ägarskap" • Identifiera organisatoriska hinder som står i vägen. • Analysera bakomliggande problem • Ökad motivation genom att förstå problemet • Kommunikationsstrategi för att förstå logiken • Analysera statistik & skapa samsyn kring problem • Göra gemensamma och egna problembeskrivningar	• Ökad analysförmåga • Utse strateg eller person med områdesansvar • Att organisationen har en fungerande styrkedja • Att målsättningar och åtgärdsprogram finns beslutade • Lärande sker mellan organisationer • Att bygga upp organisatoriska förutsättningar (resurser, styrning och ledning).	• Att det finns en tydlig struktur för hur de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslagskraft i länet • Att det sker uppföljningar både enskilt och gemensamt som pekar i riktning mot målen	• Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv

8 Uppföljning

Att följa upp och utvärdera jämställdhetsarbetet är en central del i genomförandet av strategin och behöver planeras redan i framtagandet av effektkedjor för de olika problemområdena. Uppföljningen bygger på att medverkande parter dokumenterar och hittar sätt att följa utvecklingen i den egna organisationen.

Länsstyrelsen inhämtar regelbundet underlag och följer successivt utvecklingen av jämställdhetsarbetet i länet. Uppföljningen är en del av ett kontinuerligt lärande och stäms systematiskt av och rapporteras till rådet för social hållbarhet. Varje problemområde ska följas upp och återslag rapporteras till rådet i syfte att ge strategisk ledning vid behov.

Uppföljning sker på olika nivåer och följer logiken i problemlösningsskedjorna.

Effektmått - uppföljning av nyckeltal och statistik för jämställdhet

Länsstyrelsen genomför vartannat år en uppföljning utifrån könsuppdelad statistik och nyckeltal på lokal och regional nivå. Kön är övergripande indelningsgrund. När det finns statistik med fler indelningsgrunder, kommer det också att användas. Länsstyrelsen har även ett regeringsuppdrag att årligen följa upp mäns våld mot kvinnor utifrån nationellt rekommenderade indikatorer på regional nivå. Anslutna organisationer kan med fördel följa upp andra/fler nyckeltal.

Processmått - uppföljning av anslutna verksamheters insatser

Anslutna organisationer följer upp sina insatser utifrån sin verksamhet och målsättningarna i problemlösningsskedjorna. Verksamheterna redovisar insatserna vartannat år, med hjälp av stöd och riktlinjer från Länsstyrelsen. Länsstyrelsen sammanställer redovisningarna till en regional bild över länets arbete utifrån målsättningarna i strategin och i relation till problemområdena.

Resultatmått - uppföljning av länsstyrelsens insatser och stöd till anslutna aktörer

Länsstyrelsen följer årligen upp insatser som Länsstyrelsen genomför, i egen regi eller i samverkan med regionala och lokala verksamheter, inom ramen för strategins övergripande målsättningar och målsättningar som finns i problemlösningsskedjorna. Länsstyrelsen genomför vartannat år en uppföljning av sitt stöd till anslutna aktörer.

Uppföljning av strategin och uppdraget

Länsstyrelsen har i uppdrag att delredovisa strategin senast den 1 mars 2025 och slutredovisa senast den 1 mars 2028. Redovisningarna lämnas till Jämställdhetsmyndigheten, med kopia till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet). Inför redovisningarna sker en period av uppföljning och utvärdering av hur arbetet med strategin fortskrider.

I uppföljningsarbetet kommer Länsstyrelsen särskilt beakta huruvida pågående arbete får effekt på samtliga delmål. En del av uppföljningen är att utvärdera

sammanslagningen av strategierna jämställdhetsintegrering (delmål ett-fem) och mäns våld mot kvinnor (delmål sex).

Bakgrund: omvärldsanalys och nulägesbeskrivning av jämställdheten i Västmanland

I samband med framtagandet av strategin genomfördes workshops, dialoger med aktörer samt strukturerade omvärldsanalyser i syfte att fånga upp hur nuläget ser ut. Men också för att få syn på trender i omvärlden som ger en vidare bild över de utmaningar och problem som strategin kommer att behöva ta hänsyn till. Detta kapitel syftar till att ge en övergripande bild, och är inte något sätt uttömmande.

8.1 Trender i omvärlden

Att göra en omvärldsspaning handlar om att identifiera trender, stora som små, lokala och globala, som kan påverka möjligheten att uppnå det övergripande målet med strategin. Inför skrivandet av denna strategi kan Länsstyrelsen identifiera en rad övergripande trender som kan påverka möjligheten att nå målen med jämställdhetspolitiken, men exakt hur är i dagsläget svårt att sja om.

En trend är en ökande militarisering i omvärlden och i Europa. Sverige har i skrivande stund ansökt om medlemskap i NATO. Samtidigt pågår Rysslands invasion av Ukraina. Kopplingen mellan maskulinitet, militarisering, krig och konflikter, våld och jämställdhet är ett område som med hög sannolikhet kommer att bli mer aktuellt.¹⁰ Det vi kan konstatera är att säkerhets- och försvarsfrågor får större utrymme inom statliga myndigheter och samhället i stort och därför behöver beakta jämställdhetsperspektivet.

En annan trend är den ekonomiska situation som råder i skrivande stund med hög inflation, stigande räntor och osäker världsmarknad. Kommuner spår att det på kort sikt kommer att finnas ekonomiska utmaningar. Detta samtidigt som arbetslösheten historiskt sett är lägre än någonsin i Västmanland och vissa branscher går för högttryck. Den gemensamma punkten är osäkerhet och ovisshet över hur läget ska definieras just nu och hur utvecklingen kommer att se ut. Spaningen är dock att, även om det finns vissa undantag inom branscher för teknik och omställning, de ekonomiska förutsättningarna för privatpersoner och offentlig sektor kommer försämrats under de kommande åren. Den ekonomiska stressen hos individer och hushåll kommer sannolikt därmed att öka, vilket i sig är en riskfaktor som påverkar arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

¹⁰ [Amnestys årsrapport 2021: de tre huvudsakliga trenderna - Amnesty Sverige](#); [Militariseringen av antropocen: Säkerhet, militanta framtider och den amerikanska klimatfiktionen \(rj.se\)](#); [PAX nr 2 2021: militarisering i tystnad - eu och den nya försvarsfonden | Svenska Freds](#)

När perioden för denna strategi går ut ska delmålen i Agenda 2030 vara uppfyllda för att inte överstiga 1,5 eller 2-graders målet. Det ett glapp mellan det arbete som sker och vad IPCC rekommenderar att länder bör göra för att inte överstiga gränsvärdarna. Kopplingarna mellan jämställdhets- och klimatarbetet är många, exempelvis hur effekterna av ett förändrat klimat drabbar befolkningen. Kvinnor och män har generellt sett olika uppfattningar om hur snabb förändringstakten måste vara i klimatomställningen och kvinnor är mer oroade. Det finns också en korrelation mellan klimatskeptiska män och antifeminism.¹¹

Den till synes mest ovissa trenden som påverkar jämställdhetsarbetet är den som ligger i skärningspunkten mellan teknikutveckling, porrindustrins utveckling samt artificiell intelligens å ena sidan och å andra sidan polarisering och kunskapsrelativisering (exempelvis "fake news" och "alternativa fakta"). Utvecklingen har, utöver jämställdhet, beröring på områden som bland annat prostitution och människohandel, demokrati och tillit, trygghets- och hatbrott, hot och hat mot förtroendevalda. Trenderna inom detta område är till sin natur svåröverskådliga samtidigt som de har potential att negativt påverka möjligheterna att nå de jämställdhetspolitiska målen.

En trend som flera aktörer i Västmanland måste förhålla sig till är den egna kompetensförsörjningen. Att kunna vara en attraktiv arbetsplats och bostadsort på en regional eller global marknad. Och matchningen mellan den potentiella arbetskraft som finns och de behov som finns i länet. Denna trend berör jämställdhets genom att de som presterar inom skola och utbildning tenderar att vara kvinnor, och att de låg utsträckning väljer de teknikyrken som regionen efterfrågar. Samtidigt kan noteras att män inte söker sig till bristyrken, exempelvis inom vård- och omsorgsyren. Trenden berör även arbetskraftinvandring och flyktingmottagning i länet.

Några slutsatser som kan dras av omvärldsspaning är att utmaningarna verkar öka i omfattning, samtidigt som förutsättningarna för att hantera problemen minskar. Länsstyrelsen genomför en kontinuerlig omvärldsspaning och håller uppsikt över vad som kan förändras under strategiperioden och vad som kan påverka länets möjligheter att nå jämställdhetsmålet. Till exempel är ett trendbrott, i negativ ritning, gällande killars attityder till jämställdhet ett sådant högrelevant område att beakta.

Fördjupade analyser görs i samhandlingsarbetet där olika trender beaktas utifrån hur de påverkar möjligheten att nå målen med arbetet. Detta för att utforma de

¹¹ Climate Change Denial among Radical Right-Wing Supporters (Kirsti M. Jylhä, Pontus Strimling & Jens Rydgren; 2020)

insatser som genomförs idag med syfte att förebygga eller minska effekten av framtida problem.

8.2 Ögonblicksbild av det nationella jämställdhetsläget

Regeringen bedömer att det har gjorts framsteg i utvecklingen mot jämställdhet samtidigt som utvecklingen i vissa avseenden står still eller till och med har gått bakåt. De jämställdhetspolitiska målen är långt ifrån uppnådda – kvinnor och män har ännu inte samma makt att forma samhället och sina egna liv.¹²

En jämn fördelning av makt och inflytande handlar om att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet inom samhällets alla sektorer. Tillgången till makt och inflytande har sammantaget blivit mer jämnt fördelad mellan kvinnor och män under de senaste tio åren, även om det också finns exempel på såväl stagnation som en negativ utveckling i vissa avseenden.

Ekonomisk jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Utvecklingen på området är komplex. Kvinnors arbetstid har ökat, löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat något och arbetsmarknaden är något mindre könssegregerad än tidigare. Samtidigt kvarstår skillnader i sysselsättning och löner, samt att kvinnor har en högre sjukfrånvaro som förklaras bland annat av att kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med upplevd sämre psykosocial arbetsmiljö.

Jämställd utbildning handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Strukturer och stereotypa föreställningar utifrån kön ska inte hindra människor att utveckla intressen och ambitioner för att nå sin fulla potential. Totalt har kvinnor en högre utbildningsnivå än män. Det är särskilt tydligt bland unga kvinnor. Utbildningsnivån i åldersgruppen 25–44 år har höjts under den senaste tioårsperioden, särskilt bland kvinnor. Könsfördelningen i gymnasieskolans olika program och inriktningar fortsätter att vara ojämn samtidigt finns det skillnader både i utbildningsval, välmående och prestationer mellan i pojkar och flickor. Detta gäller i grundskola och på gymnasienivå där pojkar presenterar generellt sämre i skolan än flickor, särskilt i svenska.

Jämn fördelning av det obetalda hem - och omsorgsarbetet handlar om att kvinnor och män ska ha samma ansvar för hemanarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor. Utvecklingen 2000–2010 visar att kvinnor och män har

¹² En sammanfattning av rapporten Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10)

närmat sig något när det gäller fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Det finns en skev fördelning av föräldraledighet samt att kvinnor tar ut mer föräldrapenning än män. Här ser man att inkomst har betydelse för uttaget av föräldraledighet och uttaget av föräldraledighet påverkar löneutvecklingen. Både kvinnor och män får en försämrad löneutveckling efter föräldraledigheten. Men eftersom kvinnor tar ut fler föräldrapenningdagar än män, blir det sammantagna lönertappet större för kvinnor än för män. Noterbart är att det obetalda hem- och omsorgsarbetet är fortsatt ojämnt fördelat mellan kvinnor och män.

Jämställd hälsa innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. Området relaterar i stor utsträckning till såväl det övergripande målet för jämställdhetspolitiken som samtliga av de fyra delmålen. En ojämsälld tillgång till vård och omsorg, och olikheter i hälsotillståndet beroende på kön, påverkar kvinnors och mäns möjligheter till makt och inflytande, arbete, utbildning och försörjning. Omvänt bidrar också en ojämsälld fördelning av makt och inflytande, av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, ekonomisk ojämsälldhet och mäns våld mot kvinnor, till ojämsälld hälsa. Frågan om hälsa kan således ses både som en konsekvens av graden av jämställdhet och som en förutsättning för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

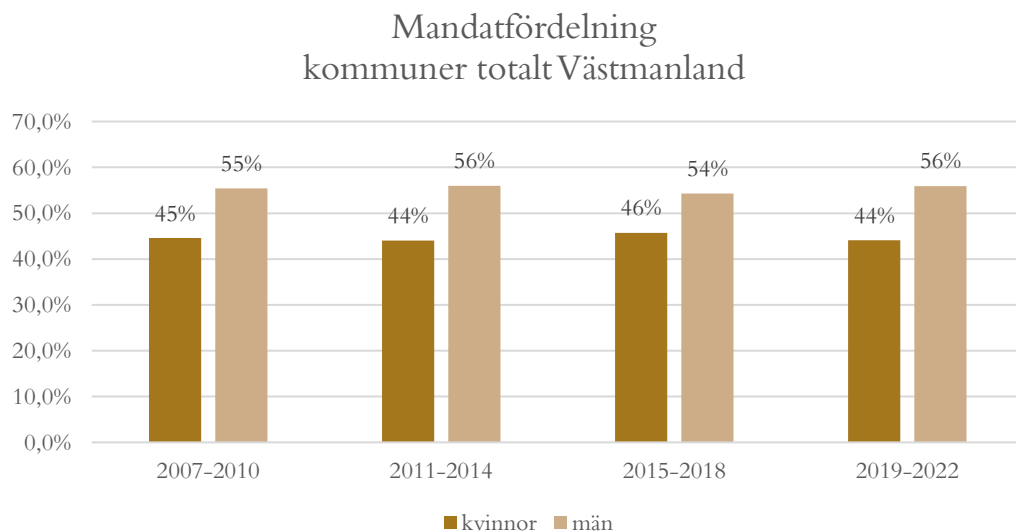
Mäns våld mot kvinnor ska upphöra handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Att bli utsatt för våld kan orsaka stort psykiskt och fysiskt lidande för den utsatta, både på kort och lång sikt. Den som har utsatts löper större risk att drabbas av ytterligare konsekvenser som exempelvis depression, posttraumatisk stress, ångest och har högre risk för sjukdomar som högt blodtryck och hjärt-kärlsjukdom. Barn som utsatts för eller bevittnar våld kan få allvarliga följder vad gäller barnets utveckling och på sikt sociala och emotionella störningar eller beteendeproblem. Vidare är risken större att den som har bevittnat eller utsatts för våld i unga år också utövar våld eller utsatts för våld senare i livet.

Omfattningen av våldet mot kvinnor skiljer sig stort mellan olika studier, beroende på hur frågan är formulerad och hur den ställs. Våld och Hälsa (Nationellt centrum för kvinnofrid 2014), som visar att 46 procent av kvinnorna och 38 procent av männen någon gång har utsatts för allvarligt våld. Om utsattheten för allvarligt våld begränsas till vuxenlivet uppgår 29 procent av kvinnorna och 22 procent av männen att de har utsatts för allvarligt våld. Det saknas årligt återkommande undersökningar om omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt en kartläggning från dåvarande Ungdomsstyrelsen (2009) hade omkring 70 000 unga kvinnor och män mellan 16 och 25 år i Sverige begränsningar i förhållande till äktenskap eller av familjen bestämda villkor för val av partner. Gällande köp av sexuella tjänster står det att läsa i Folkhälsomyndighetens befolkningsundersökning från 2017 att 1 av 10 män att de någon gång hade gett ersättning för sexuella tjänster.

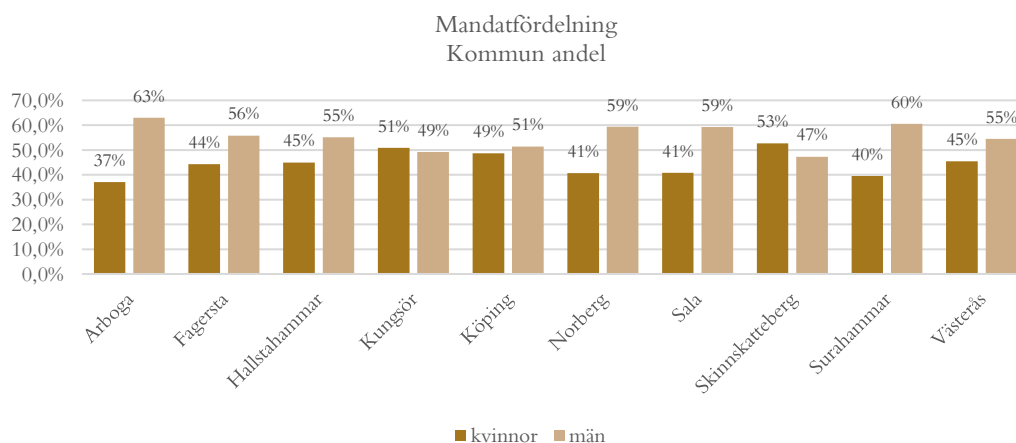
8.3 Ett (o)jämsställt Västmanland

Om vi börjar med makt och inflytande i beslutsfattande forum kan vi se att ett mönster består över tid med en 45/55 procents fördelning mellan män och kvinnor gällande mandatfördelning i kommuner. När representationen förhåller sig inom 40/60-fördelningen mellan män och kvinnor brukar den anses vara jämställd. Däremot finns det skäl att göra en djupare analys om mönster består över tid där en grupp kontinuerligt är underrepresenterade.

Källa: SCB

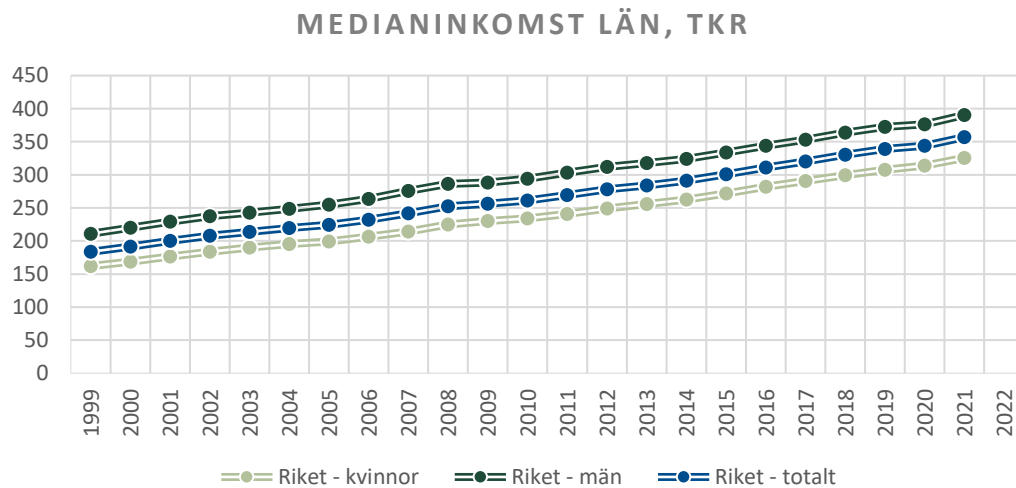
Bryts statistiken ner på kommunnivå ser vi att flera kommuner ligger nära 50/50-representation medan andra ligger vid eller under 40/60-representationen.

Källa: SCB

Gällande ekonomi är den generella trenden att mäns och kvinnors inkomstutveckling är likartad. Kvinnor har dock i genomsnitt över tid cirka 77 procent av mäns inkomst. Förklaringarna till detta är flera, bland annat en segregerad arbetsmarknad och löneskillnader inom samhällssektorer. En

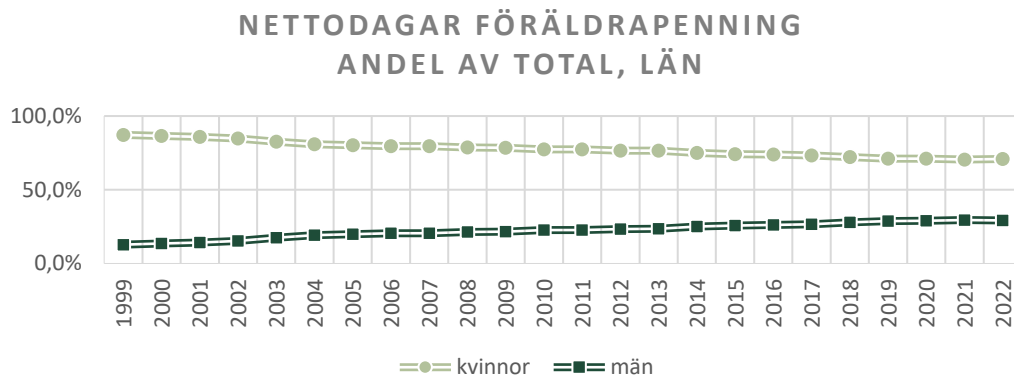
fördjupad analys sker inom ramen för problemområdet som handlar om könssegregerade utbildnings- och yrkesval.

Källa: SCB

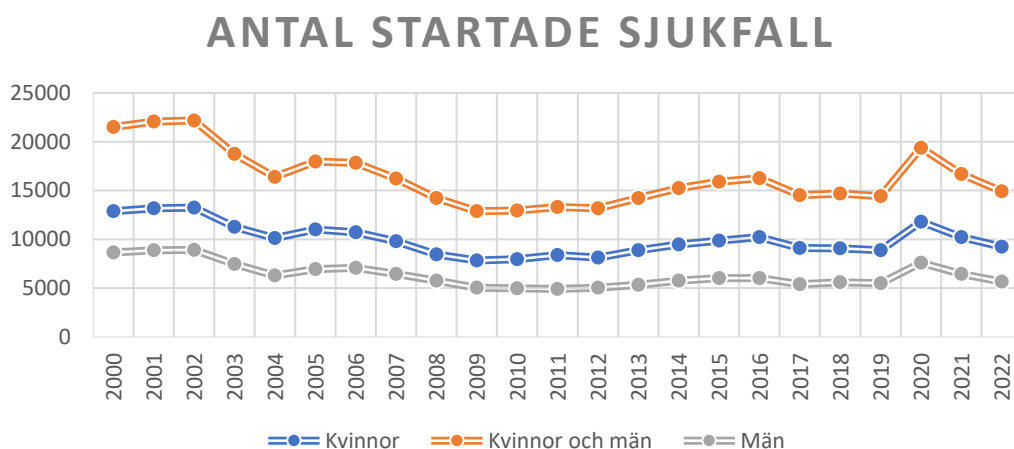
Uttag av föräldrapenning är ett av flera mått på hur jämställt föräldraskapet är. Trenden över tid är att män tar ut mer och mer av föräldrapenningen. I Västmanland sker dock ett trendbrott 2021 - 2022 där män tar ut mindre av föräldrapenningen än tidigare. Det ska noteras att uttaget emellertid skiljer sig mellan kommuner och över tid. Här kan man anta att pandemin 2020 - 2022 kan påverka uttaget. Något som bekräftas i bland annat Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av de jämställdhetspolitiska delmålen.¹³

¹³ Rapport 2022:2 Ekonomisk jämställdhet - En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet, 2022

Källa: Försäkringskassan

Jämställd hälsa är i många avseenden ett resultat av andra jämställdhetsområden. Våld och ohälsa hänger ihop, stress och sämre arbetsvillkor hänger ihop med ohälsa. Det vi kan notera i Västmanland är att kvinnors ohälsa är överrepresenterad i sjuktalen. Det finns flera olika mått på ohälsa. Likaså mörkertal som hänger ihop med normer om hur kvinnor och män söker sjukvård. I problemområdet, som handlar om ojämställdhet inom arbetslivet, genomförs en mer djuplodande analys och beskrivning av problem kopplade till hälsa.

Källa: Försäkringskassan

Det kan konstateras att jämställdhetsläget i Västmanland speglar det nationella läget i stora drag. Men att det kvarstår stora skillnader gällande lön, ohälsa och problemet med mäns våld mot kvinnor. Strategin adresserar flera av dessa områden i och med de problemområden som finns formulerade. Huruvida det kommer gå att göra kopplingar mellan strategin och förändringar i statistiken är svårt att belägga. Med fördjupade analyser inom problemområdena finns det möjlighet att få relevanta indikatorer på om arbetet går åt rätt håll.

8.4 Socioekonomiska beräkningar för Västmanlands län

2021 genomförde *European Institute for Gender Equality* en uppföljningsstudie för vad könsbaserat våld¹⁴ kostar i EU-länderna och för Sverige, per år. Ett flertal beräkningsmodeller har använts i studien för att kunna uppskatta ett lands kostnader utifrån dess befolkningsmängd. Observera att siffrorna nedan bara ger en fingervisning om de uppskattade kostnaderna för könsbaserat våld och är inte faktiska kostnader.¹⁵¹⁶

8.4.1 Uppskattade kostnader i Västmanlands län och kommuner

Kommun	Milj.	Kommun	Milj.
Västmanland	2 600	Fagersta	126
Västerås	1 500	Surahammar	95
Köping	246	Kungsör	83
Sala	217	Norberg	53
Hallstahammar	158	Skinnskatteberg	42
Arboga	133		

¹⁴ Våld i nära relationer definieras som ”alla fysiska, sexuella, psykiska eller ekonomiska våldshandlingar i nuvarande relation eller från före detta partner. Könsbaserat våld är en bredare kategori som inkluderar könsbaserat våld i offentligheten och i mer generella termer. Kostnaderna bygger på en fallstudie från England som först genomfördes 2014 sedan igen 2020. Kostnaderna för övriga EU och Sverige är baserad på befolkningsmängd i respektive land och sker genom extrapolering av kostnadsberäkningarna från England. Studien tar tyvärr inte hänsyn till att kostnaders andel kan skilja sig olika för länderna beroende på hur utbyggt sociala välfärdssystem är, rättsväsende etc. är. De kommunala kostnaderna är baserat på den procentuella delen av Sveriges hela kostnader delat på befolkningsmängden i kommunen.

¹⁵ The costs of gender-based violence in the European Union (EIGE 2021; EIGE 2014)

¹⁶ Kostnader för EU-27 är ca: 4 213 miljarder kr och för Sverige är det ca: 96 miljarder kr.

8.4.2 Kostnadsfördelning Västmanlands län

Kostnadsområde	Andel	Fördelning	Milj.
Produktionsbortfall	13%	Minskad livskvalité	1 500
Sjukvårdskostnader	4%	Stat	541
Rättsväsende	20%	Produktionsbortfall ¹⁷	369
Civilrätt (familjerätt)	1%	Region	112
Välfärdskostnad (boende)	5%	Kommun	109
Personliga kostnader	2%	Privata	47
Riktade stödinsatser	1%		
Fysiska & emotionella effekter	54%		

Det ska noteras att samhällskostnaderna för mäns våld mot andra män, som står i paritet med dessa kostnader, inte finns med i beräkningarna. För att ge ett exempel så finns beräkningsmodeller som visar att de totala kostnaderna för en enskild våldshändelse av ”gatuvåld” (mäns våld mot andra män) med två offer, förövare, vittnen och anhöriga långsiktigt kan uppgå till 75 miljoner kronor.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) släppte 2021 rapporten *Att synliggöra det osynliga*.¹⁸ Rapporten är en socioekonomisk analys som syftar till att beskriva vad hedersrelaterat våld och förtryck kostar samhället och att introducera ett synsätt kring ett socialt investeringsperspektiv och dess effekter. Kostnaderna är starkt varierande till sin omfattning och till sin fördelning, ibland är det produktionsförlusterna som är de mest omfattande, ibland är det de offentliga insatserna som är dyra. De uppskattade samhällsekonomiska kostnaderna för ett typfall av hedersrelaterat våld, beräknat på en person med som lever med ett livslångt utanförskap utan följdkomplikationer, kan medföra kostnader på cirka 10 miljoner kronor per person. 15 miljoner om det uppstår komplikationer.

8.5 Vinster med att arbeta förebyggande

Länsstyrelsen i Stockholms län gav forskare i uppdrag att utreda huruvida våldsförebyggande arbete är lönsamt eller inte.¹⁹ Det studien kunde visa var att

¹⁷ Produktionsbortfallet berör bland annat offentlig sektor genom minskade kommunala skatteintäkter och näringsliv genom minskad arbetsförmåga eller sjukfrånvaro.

¹⁸ <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/27/resource/90>

¹⁹ Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? (Rapport 2020:24)

Botkyrkas arbete med forskningsbaserade våldsförebyggande program i skolan kunde leda till undvikna kostnader inom en rad områden, exempelvis:

- Minskningen i misstanke om våldsbrott kan leda till undvikna kostnader på 8,3 miljoner kronor
- Positiv avkastning för flickor vad gäller behörighet till gymnasiet – nästan dubbelt tillbaka.
- Fler elever i kommunen får ut en gymnasieexamen. Besparing i kronor:
 - × Kommun 66 milj.
 - × Region 40 milj.
 - × Staten 107 milj.

Notera att områdena som det finns kostnadsbesparingar inom är sådana som går att belägga med forskning. Det innebär att det kan finnas fler kostnadsbesparande områden, men mer forskning behövs för att kunna belägga det. Ett annat sätt att räkna på kostnad är utifrån föräldrastödsprogram där ett liv som missbrukare motsvarar kostnaden för att ge 6900 barns föräldrar utbildning.²⁰

2012 genomförde Sveriges kommuner och Landsting (numera Sveriges kommuner och Regioner, SKR) en studie om samhällsekonomiska vinster och kostnader gällande jämställdhet.²¹ De följde en kommun som investerade i utbildning för kvinnor som stod långt från arbetsmarknaden. Resultaten efteråt är slående. Kvinnorna själva får betydligt bättre ekonomisk standard. Förvärvsarbetet leder till stora skatteintäkter och bidrag till den gemensamma välfärden. Utbildning och arbete ger också positiva effekter på kvinnornas egen hälsa, liksom det finns starka samband mellan kvinnors utbildningsnivå och hur deras barn lyckas i skolan. Investeringsration låg på mellan 1:23-1:58. Det vill säga för varje krona investerad fick de 58 tillbaka.

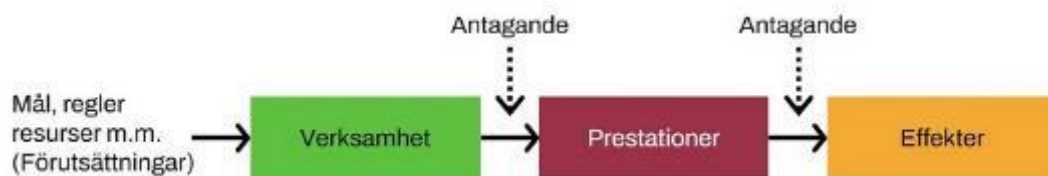
²⁰ Tänk långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barns psykiska hälsa, Skolverket 2004.

²¹ Smart ekonomi! Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning (Sveriges Kommuner och Landsting, 2013)

Bilaga 1 – problemlösningsskedja

En metod för att beskriva hur verksamheten hänger samman

Verksamhetslogik beskriver hur olika händelser och skeden förmodas hänga samman, från mål och resurser till verksamhet och från verksamhet till prestationer och effekter. I en verksamhetslogik uttrycks också vilka antaganden som ligger till grund för att tro att det ena leder till det andra.

Figur 1 visar huvudkomponenterna i en verksamhetslogiks struktur

Alla händelser är inte alltid enkla att följa upp och alla orsakssamband kan inte alltid analyseras på ett sätt som ger säkra slutsatser. Ibland kan tillgängliga mått och klassificeringar bara spegla en liten aspekt av det som ska undersökas. Ibland kan det saknas både före-mätningar och jämförelsegrupper, vilket medför att analyserna av orsakssambanden blir kvalificerade gissningar i bästa fall. Därför behövs en referens – i form av verksamhetslogik – till de mått och klassificeringar som myndigheten kan ta fram.

Sätter fokus på effekter

Verksamhetslogik fokuserar särskilt på de tänkta effekterna av verksamhetens prestationer, det vill säga det som blir det yttre resultatet av exempelvis myndighetens åtgärder, beslut och leveranser.

Det är dock sällan som endast en enda effekt blir resultatet av verksamheten. Ofta kan en rad andra effekter inträffa innan den effekt som ska inträffa enligt slutmålet. Detta uttrycks normalt som en sekvens av flera effektsteg, en effektkedja (se figur 2).

Figur 2 Effektkedjans struktur

Effekterna i en effektkedja är en förutsättning för varandra

Den första och mest prestationsnära effekten är en förutsättning för att en andra mellanliggande effekt ska inträffa. Den andra effekten kan i sin tur vara en förutsättning för att effekten enligt slutmålet ska kunna påverkas.

Antalet effektsteg kan dock variera. Dessutom kan de förgrena sig på olika sätt. Hur det blir kan bero på vad verksamhetslogiken ska användas till och inom vilket område den ska tillämpas.

Slutmålet är de övergripande effekterna av verksamheten

Uttrycket ”slutmål” används här som samlingsnamn för de önskade effekter som är övergripande och som kan sägas utgöra de högre syftena med verksamheten. Vilket eller vilka slutmål som ska höra ihop med en viss verksamhet brukar framgå av styrdokument, propositioner eller motsvarande.

Det kan exempelvis vara ett effektmål

- för myndighetens verksamhet enligt myndighetens instruktion eller regleringsbrev
- för ett utgiftsområde enligt regeringens budgetproposition
- för någon sektorsövergripande politik, till exempel ett jämställdhetsmål eller ett miljömål.

Att utarbeta en verksamhetslogik handlar till stor del om att tänka ut hur effekter generas fram till slutmålet. Slutmålet är också ofta den enda givna hållpunkten bland de tänkta effekterna.

8.5.1 Kortfattat logikbeskrivning

1	Beskrivning av ett bakomliggande ojämställdhetsproblem och dess orsaker
2	Resurser – vilka resurser finns? Vad görs redan? Enskilt och gemensamt
3	Verksamhet - vilket stöd finns för genomförandet?
4	Prestation: Vad behöver göras i genomförandet? Vad bör Länsstyrelsen göra? Vad bör varje enskild aktör göra? Vad bör göras gemensamt? Dessa prestationer leder fram till...
5	...Effekt 1...som leder till...
6	...Effekt 2...som leder till...
7	...Det jämställdhetspolitiska målet

